

Дубасенюк О. А.,

д-р пед. наук, професор,
професор кафедри професійно-
педагогічної, спеціальної освіти,
андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир

Ковальчук Т. Ю.,

здобувачка третього (освітньо-
наукового) рівня вищої освіти,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир

УДК 001.891:378.159.946.-053

DOI: <https://doi.org/10.64076/ihrc260105.06>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Професійно-педагогічна підготовка майбутніх медичних сестер потребує обґрунтування теоретико-методологічних засад, які закладають сучасні наукові підходи. Розглянемо особливості й можливості базових наукових підходів у досліджуваній сфері. Вони мають відображати діалектику загального, особливого й одиничного та логіку професійної підготовки, тому ми виділяємо відповідні комплекси наукових підходів [1, 6]. Важливу роль у процесі дослідження відіграє підхід – певна позиції стосовно будь-якої проблеми, явища. З погляду С. Гончаренка підхід може розумітися як теоретичне або логічне підґрунтя розгляду або проектування об’єкта; сукупність способів і прийомів здійснення діяльності на основі будь-якої ідеї або принципу [2]. Складність, багатомірність професійної практики і рівень розвитку теорії і методики професійної освіти дає змогу науковцям (В. Кремень, В. Лозова, П. Саух, С. Сисоєва) звертатися до різноманітних підходів, як до таких, що вже утвердилися, пройшли широку апробацію, так і до сучасних наукових підходів. Розглянемо базові наукові підходи у визначеному контексті [3; 6; 7].

Системний підхід до розвитку творчого потенціалу майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки [4, с. 72]. Він передбачає побудову цілісної системи, спрямованої на розвиток креативного мислення. У сучасній медицині медсестра має не лише виконувати маніпуляції, а й швидко приймати рішення в нестандартних ситуаціях, проявляти емпатію та критично мислити. Системний підхід спрямований на створення системи розвитку творчого потенціалу як

сукупності взаємопов'язаних компонентів і складається з кількох ключових блоків. 1. Цільовий компонент передбачає визначення мети: формування креативної компетентності, що включає здатність до саморозвитку, готовність до інноваційної діяльності в клінічних умовах, гнучкість мислення при роботі з пацієнтами. 2. Змістовий компонент – оновлення навчальних програм шляхом упровадження: міждисциплінарних зв'язків та поєднання медицини з психологією, етикою і навіть мистецтвом (арт-терапія), елективних курсів (курси за вибором, що стимулюють нестандартне вирішення професійних завдань). 3. Операційно-діяльнісний компонент включає симуляційне навчання, а саме відтворення критичних ситуацій, де немає єдиного правильного алгоритму; кейс-метод: аналіз реальних клінічних історій хворих, метод проєктів або розробку власних планів догляду за пацієнтами, санітарно-просвітницьких програм, рольові ігри у процесі яких відбувається відпрацювання навичок комунікації у складних психологічних умовах. 4. Рефлексивний компонент передбачає аналіз студентом власних досягнень. Важливо навчити майбутню медсестру ставити питання: "Як я можу зробити це краще?", "Який альтернативний підхід можна ще застосувати за цих умов?".

Можна виділити етапи реалізації системи: мотиваційний (бажання формування інтересу до професії, до подальшого саморозвитку), когнітивний (отримання фундаментальних знань, які стають базою для творчості), діяльнісний (практичне застосування знань у симуляційних центрах та під час практики), творчо-перетворювальний (участь у наукових гуртках, конкурсах професійної майстерності, волонтерських проєктах). Творчий підхід дуже важливий для сучасної медицини, оскільки дає можливість здійснити профілактику вигорання, побачити в роботі простір для самовираження. Пацієнтоорієнтованість полягає у тому, що кожен пацієнт унікальний і майбутні медсестри мають усвідомити унікальність кожного пацієнта, тому шаблонні рішення не завжди ефективні. Зважаючи на технологічний прогрес, медсестра має швидко опановувати нове обладнання та цифрові інструменти, що вимагає гнучкості інтелекту. Відтак, творчість у медсестринстві – це не порушення медичних протоколів, а пошук ефективного та гуманного шляху їх реалізації в конкретних ситуаціях [1; 5].

Особистісно орієнтований підхід зміщує фокус із загальної підготовки "середнього студента" на унікальність особистості майбутньої медичної сестри. У центрі освітнього процесу стоїть не тільки засвоєння стандартів, а внутрішній світ студента, його цілі, здібності та самостійний шлях у професію [4, с. 77–78]. Важливу роль відіграють психолого-педагогічні засади окресленого процесу, що

спрямоване на особистісно орієнтоване навчання та базується на визнанні студента як активного суб'єкта, а не об'єкта навчання. Це означає: діалогічність, рівноправну взаємодію викладача та студента. Підтримка самоактуалізації також означає створення умов, за яких студент сам прагне розкрити свої таланти, урахування суб'єктивного досвіду, адже викладач спирається на його попередні знання та життєві установки.

Розглянемо ключові стратегії розвитку творчого потенціалу медичних сестер. Для реалізації цього підходу використовуються специфічні інструменти, що дозволяють студенту проявити творчість. До них віднесено: побудова індивідуальної освітньої траєкторії тобто надання студенту можливості обирати теми для самостійного вивчення, види практичних проєктів (наприклад, розробка буклету для пацієнтів з діабетом або створення відеоуроку з догляду) та темп освоєння матеріалу. Важливе значення має створення ситуації успіху. Особистісно орієнтований підхід передбачає таку організацію занять, де кожна спроба студента запропонувати нестандартне рішення (наприклад, новий спосіб заспокоїти пацієнта під час процедури) отримує підтримку, навіть якщо вона не ідеальна. Практикується рефлексивне навчання, що передбачає ведення студентом "щоденника професійного зростання" або портфолію. Це стимулює усвідомлення своїх сильних сторін, що є основою для подальшого творчого саморозвитку. Охарактеризуємо технології реалізації розвитку творчості майбутніх фахівців. До них віднесено: творчі завдання з вибором рівня складності – студент самостійно вирішує, чи виконати стандартний тест, чи підготувати рольовий сценарій взаємодії з пацієнтом, метод "портфолію" або збір особистих досягнень, творчих робіт та відгуків, що формує почуття професійної гордості, емпатійне моделювання – це вправи, де студент має "прожити" стан пацієнта (наприклад, спробувати виконати просту дію з обмеженим зором). Такий підхід породжує творчі ідеї щодо полегшення життя хворих. Упровадження особистісно орієнтованого підходу як результат дозволяє виховати медичну сестру, яка володіє високим рівнем емпатії та здатністю знайти індивідуальний підхід до кожного пацієнта. Вона впевнено діє в умовах невизначеності, коли стандартні алгоритми потребують адаптації. Займає проактивну позицію – пропонує ідеї для подальшого вдосконалення [1; 5].

Аксіологічний (ціннісний) підхід у підготовці медичних сестер означає не тільки передачу знань, а формування системи професійних цінностей, які стають рушійною силою для творчого розвитку особистості [4, с. 101–102]. У сучасній медицині медсестра має бути не стільки виконавцем маніпуляцій, а фахівцем, здатним до прийняття креативних рішень у нестандартних клінічних ситуаціях. Крім того аксіологічний (ціннісний) підхід у підготовці медичних сестер розглядається як формування системи професійних цінностей та підґрунтя для

творчого розвитку особистості. У сучасній медицині медсестра – фахівець, здатний до прийняття креативних рішень у нестандартних клінічних ситуаціях. Сутність аксіологічного підходу полягає у тому, що в його основі лежить поняття "цінності". Для майбутньої медичної сестри творчий потенціал розвивається через усвідомлення таких категорій: людина постає як найвища цінність тобто емпатія та милосердя стимулюють пошук нових способів полегшення страждань пацієнта. Майбутні медичні сестри прагнуть набути професіоналізму, майстерності, що спонукає їх до самоосвіти та впровадження інновацій. Структура розвитку творчого потенціалу через призму цінностей включає три основні компоненти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний тобто креативність розглядаємо і як цінність або розуміння того, що нестандартний підхід до догляду за пацієнтом може бути значно ефективнішим ніж шаблонний. Отже, аксіологічний підхід перетворює навчання з процесу "накопичення інструкцій" на процес "становлення особистості" та розвитку творчого потенціалу.

Компетентнісний підхід у підготовці медичних сестер означає перехід від традиційної трансляції знань ("знати що") до формування здатності діяти в реальних клінічних ситуаціях ("знати як" та "бути готовим"). Розвиток творчого потенціалу в цій сфері постає як здатність майбутнього фахівця нестандартно мислити, швидко адаптуватися до змін та знаходити оптимальні рішення в умовах дефіциту часу або ресурсів. Структура компетентнісного підходу вміщує наступні ключові компетенції: когнітивна (глибокі знання дозволяють бачити клінічну картину цілісно), діяльнісна (майстерне володіння маніпуляціями, де творчість проявляється у вдосконаленні алгоритмів догляду за пацієнтом), особистісна (емпатія, інтуїція та рефлексія), соціально-комунікативна (здатність будувати довірливі стосунки з пацієнтом у складних психологічних умовах).

З метою набуття компетентності майбутні медичні сестри використовують наступні методи: симуляційне навчання – створення сценаріїв, де стаються непередбачувані ускладнення. Останнє змушує студента виходити за межі стандартного протоколу (в межах безпеки). проєктні методи – розробка власних планів догляду для пацієнтів з коморбідними станами (кілька хвороб одночасно)., критичне мислення – аналіз помилок (власних та чужих) у безпечному середовищі дебрифінгу, використання ІТ-технологій – робота з віртуальними пацієнтами та інтерактивними атласами. Творчість за таким підходом – це не "самодіяльність", а вища форма професійної гнучкості. Таким чином, запропоновані наукові підходи дають змогу підготувати фахівця, який: уміло поводить в критичних ситуаціях, здатний до безперервного професійного саморозвитку, має високий рівень стресостійкості завдяки впевненості у своїх варіативних навичках, уміє індивідуалізувати догляд за кожним окремим пацієнтом.

Список використаних джерел

1. Галян А. Особистісні ресурси як чинник подолання напружених ситуацій у медичних працівників. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. 2015. Т.III (35). Вип. 71. С.78–81.
2. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця: ТОВ фірма "Планер". 2010. 308 с.
3. Дегтярьов А. В., Кокодій М. Г., Маслов В. О. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна. 2016. 78 с.
4. Дубасенюк О. А., Мирончук Н. М. Методологія педагогічних досліджень та академічна доброчесність в освітній галузі: навч.-метод. посібник. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка. 2025. 244 с.
5. Казібекова В. Ф. Психологічні ресурси особистості: філософсько-психологічний зміст. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. Вип. 2. Том 1. С. 120–127.
6. Методологія наукових досліджень: навч.-метод. посіб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2023. 89 с.
7. Основи науково-педагогічних досліджень: навч.-метод. посібник / уклад. О. Єрьоменко, І. Толмачова, О. Кузнецова. Харків. 2023. 140 с.